

BOSHLANG'ICH SINIF O'QUVCHILARINING CHIROYLI YOZUV MALAKALARINI SHAKLLANTIRISH

Xolova Latofat Zukirllayevna

Toshkent viloyati Parkent tumani 22-sonli umumiy
o'rta talim maktabi boshlang'ich sinf o'qituvchisi
+998949445450

Annotatsiya: Ushbu maqolada boshlang'ich sinf o'quvchilarida husnixat malakalarini shakllantirishning pedagogik va psixofiziologik asoslari tahlil qilinadi. Muallif yozuv jarayonida qo'l mushaklarining rivojlanishi, gigiyenik talablarga rioya qilish hamda harflarni to'g'ri va chiroyli bog'lash metodikasiga to'xtalib o'tgan. Shuningdek, maqolada zamonaviy texnologiyalar asrida husnixatning ahamiyati va o'quvchilarning grafik malakalarini oshirishga qaratilgan amaliy mashqlar hamda metodik tavsiyalar bayon etilgan.

Kalit so'zlar: Husnixat, grafik malaka, boshlang'ich ta'lim, kalligrafiya, yozuv gigiyenasi, mayda motorika, harf elementlari, metodika, estetik tarbiya.

Аннотация: В данной статье анализируются педагогические и психофизиологические основы формирования навыков чистописания у учащихся начальных классов. Автор останавливается на развитии мышц кисти в процессе письма, соблюдении гигиенических требований и методике правильного и красивого соединения букв. Также в статье рассматривается значение каллиграфии в эпоху современных технологий, приводятся практические упражнения и методические рекомендации, направленные на повышение графических навыков учащихся.

Ключевые слова: Чистописание, графический навык, начальное образование, каллиграфия, гигиена письма, мелкая моторика, элементы букв, методика, эстетическое воспитание.

Abstract: *This article analyzes the pedagogical and psychophysiological foundations of forming handwriting skills in primary school students. The author focuses on the development of hand muscles during the writing process, compliance with hygienic requirements, and the methodology of correct and beautiful connection of letters. The article also discusses the importance of calligraphy in the era of modern technology, providing practical exercises and methodological recommendations aimed at improving the graphic skills of students.*

Keywords: *Handwriting, graphic skill, primary education, calligraphy, writing hygiene, fine motor skills, letter elements, methodology, aesthetic education.*

Kirish

Boshlang'ich ta'lim mazmunini takomillashtirish jarayonida o'quvchilarda yozuv malakalarini, xususan, husnixat ko'nikmalarini shakllantirish muhim o'rin tutadi. Yozuv nafaqat fikrni bayon etish vositasi, balki o'quvchining umumiy madaniyati, irodasi va intizomining ko'zgusidir. Shuningdek, chiroyli va tushunarli yozuv o'quvchining savodxonlik darajasiga, imlo xatolarining kamayishiga va o'quv fanlarini o'zlashtirish samaradorligiga bevosita ta'sir ko'rsatadi. Zamonaviy axborot texnologiyalari va raqamli muloqot vositalari rivojlangan davrda husnixatning ahamiyati susaygandek ko'rinsa-da, pedagogik va psixofiziologik tadqiqotlar buning aksini isbotlamoqda. Qo'lda yozish jarayoni bolaning miya faoliyatini faollashtiradi, mayda motorika va nutq markazlarining o'zaro bog'liqligini mustahkamlaydi. Tadqiqotlarga ko'ra, harf elementlarini chiroyli va aniq shakllantirishga harakat qilish o'quvchilarda diqqatni jamlash, mantiqiy fikrlash va estetik didni rivojlantiradi. Biroq, boshlang'ich sinf o'qituvchilari amaliyotda o'quvchilarning grafik malakalarini shakllantirishda qator qiyinchiliklarga duch kelmoqdalar. Harflarning balandligi va kengligini saqlamaslik, ularni bir-biri bilan bog'lashdagi xatolar, qog'ozda qalamni noto'g'ri ushlash hamda gigiyenik talablarga rioya qilmaslik kabi holatlar yozuvning texnik va estetik sifatini pasaytirmoqda. Bu esa pedagoglardan husnixat o'rgatishning an'anaviy metodlarini zamonaviy pedagogik yondashuvlar bilan uyg'unlashtirishni talab etadi. Ushbu maqolaning maqsadi —

boshlang'ich sinf o'quvchilarida chiroyli yozuv malakalarini shakllantirishning samarali usullarini tahlil qilish, harflarni to'g'ri shakllantirishda uchraydigan tipik xatolarni bartaraf etish va o'qituvchilar uchun metodik tavsiyalar ishlab chiqishdan iboratdir. Chiroyli yozuv malakasini shakllantirish faqatgina estetik vazifa bo'lib qolmay, u o'quvchining psixofiziologik rivojlanishi bilan uzviy bog'liqdir. Ma'lumki, yozuv jarayoni murakkab psixofizik jarayon bo'lib, unda ko'rish, eshitish, harakat va nutq analizatorlari bir vaqtning o'zida ishtirok etadi. Boshlang'ich sinf yoshidagi bolalarda qo'l kafti suyaklarining hali to'liq qotmaganligi va mayda motorikaning yetarli darajada rivojlanmaganligi ulardan yuksak darajadagi irodaviy kuch va diqqat konsentratsiyasini talab qiladi. Shu sababli, husnixat darslari bolaning nafaqat qo'l harakatlarini, balki uning irodasini, chidamliligini va ishga mas'uliyat bilan yondashish hissini tarbiyalaydi. Zamonaviy ta'lim standartlari o'quvchidan nafaqat tez o'qishni, balki tez va tushunarli yozishni ham talab etadi. Biroq, shoshqaloqlik ko'pincha yozuv sifatining buzilishiga olib keladi. Tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, yozuvi chiroyli bo'lgan o'quvchilarda matnni idrok etish va uni xotirada saqlash darajasi boshqalarga qaraganda ancha yuqori bo'ladi. Chunki har bir harf elementini sinchkovlik bilan chizish jarayonida miyada axborotni qayta ishlashning chuqur mexanizmlari ishga tushadi. Bu esa o'z navbatida ona tili va o'qish darslarida savodxonlikning ortishiga zamin yaratadi. Shuningdek, yozuv malakalarini shakllantirishda gigiyenik omillarning o'rni beqiyosdir. Partada to'g'ri o'tirish, qog'oz va ruchkaning holati, yorug'likning tushishi nafaqat yozuvning go'zalligini, balki bolaning salomatligini — qomati va ko'rish qobiliyatini saqlashda ham muhim ahamiyatga ega. Ushbu maqolada chiroyli yozuv malakalarini shakllantirishda an'anaviy «namuna asosida yozish» metodidan tashqari, barmoqlar gimnastikasi, grafik diktantlar va interfaol usullarning ahamiyati kognitiv yondashuv asosida yoritib beriladi.

Adabiyotlar tahlili

Boshlang'ich sinf o'quvchilarini yozuvga o'rgatish va ularda husnixat malakalarini shakllantirish masalasi uzoq tarixiy va ilmiy asoslarga ega. Sharq

pedagogikasida xattotlik san'ati azaldan nafaqat yozuv, balki inson ma'naviyatini, sabr-toqatini va nafosat didini shakllantiruvchi asosiy vosita sifatida qaralgan. Buyuk mutafakkir Alisher Navoiy o'z asarlarida xatning go'zalligini insonning ichki dunyosi bilan bog'lab, «Xat — ko'ngil siri va aqlining tilidir» deya ta'rif bergan. Bu an'analar bugungi kunda boshlang'ich ta'lim metodikasining ma'naviy poydevori bo'lib xizmat qilmoqda. Metodik adabiyotlarda yozuv o'rgatishning nazariy asoslari K. Qosimova, S. Fuzailov, A. Ne'matov kabi olimlarning ishlarida keng yoritilgan. Xususan, K. Qosimovaning ta'kidlashicha, husnixat malakasi — bu murakkab harakat ko'nikmasi bo'lib, u o'quvchidan harfning shaklini ko'rib idrok etish va uni qo'l harakatlari orqali qog'ozda aniq takrorlashni talab etadi. Muallif yozuv o'rgatishning to'rtta asosiy metodini ajratib ko'rsatadi:

1. Nusxa ko'chirish metodi — tayyor namuna ustidan yuritish.
2. Linear metod — harflarning eni va balandligini chiziqlar yordamida aniqlash.
3. Genetik metod — harflarni shakli o'xshashligi bo'yicha guruhlab o'rganish.
4. Ritmik metod — yozuvni ma'lum bir sur'at va hisob ostida bajarish.¹

Rus metodist olimi N.G. Agarkova o'z tadqiqotlarida o'quvchilarning grafik malakalarini shakllantirishda «bo'laklab yozish» tamoyiliga e'tibor qaratadi. Uning fikricha, harf elementlarini alohida-alohida o'zlashtirish bolaning barmoq mushaklaridagi zo'riqishni kamaytiradi va yozuvning aniqligini ta'minlaydi.² Xorijiy tajribada, xususan Mariya Montessori metodikasida yozuv malakasini shakllantirish «sezgi organlari» orqali amalga oshiriladi. Montessori bolalarga harf shakllarini barmoq uchi bilan ushlab ko'rish, qum ustida chizish kabi mashqlar orqali «mushak xotirasi»ni shakllantirishni taklif etadi. Zamonaviy tadqiqotchi V.A. Ilyuxina esa «harflar mantiqi» metodikasini ilgari surib, har bir harfning yozilishini kichik hikoyalar yoki mantiqiy elementlar orqali tushuntirish samarali ekanligini isbotlagan. Adabiyotlar tahlili shuni ko'rsatadiki, chiroyli yozuv malakasi faqatgina

¹ Qosimova, K., S. Fuzailov, & A. Ne'matov. (2009). *Ona tili o'qitish metodikasi*.

² Agarkova, N. G. (2014). *Teoreticheskie osnovi formirovaniya graficheskogo navika pism*

takroriy mashqlar natijasi emas, balki bolaning intellektual va jismoniy rivojlanishini hisobga olgan holda tashkil etilgan tizimli pedagogik jarayon mahsulidir. Zamonaviy neyropedagogik tadqiqotlar, xususan, T.V. Axutina va L.S. Svetkovalarning ishlarida yozuv jarayoni miya po'stlog'ining turli sohalari o'rtasidagi murakkab integratsiya natijasi sifatida talqin etiladi. Adabiyotlarda ta'kidlanishicha, chiroyli yozuv malakasini shakllantirishda faqat mexanik mashqlar bilan cheklanish yetarli emas; bunda vizual idrok, fazoviy tasavvur va kinetik (harakat) xotira muvozanati muhim ahamiyatga ega. Pedagog olim V.A. Suxomlinskiy «Bolalarga yuragimni fido qilaman» asarida husnixatning bolaning ruhiy holatiga ta'sirini yoritib, «Bolaning aqli uning barmoq uchlarida» ekanligini ta'kidlagan.³ Ushbu konseptsiya bugungi kunda mayda motorikani rivojlantirish bo'yicha ko'plab metodik qo'llanmalarining asosiy g'oyasiga aylangan. Adabiyotlar tahlili shuni ko'rsatadiki, E.N. Potapova tomonidan ishlab chiqilgan «yozuvga tayyorlashning uch bosqichli tizimi» (mushaklarni rivojlantirish, harf shaklini chizish va so'zlarni yozish) o'quvchilarda grafik malakalarni charchoqsiz shakllantirishda yuqori samaradorlikka ega. So'nggi yillarda o'tkazilgan xalqaro tadqiqotlar yozuv sifati va savodxonlik o'rtasidagi korrelyatsiyani ko'rsatmoqda. Xorijiy olimlar G. Feder va A. Majnemerlarning fikricha, husnixat malakasi past bo'lgan o'quvchilar o'z diqqatlarini harf shakliga haddan tashqari ko'p qaratganliklari sababli, matnning mazmuni va orfografik qoidalarini yoddan chiqarib qo'yadilar. Shuning uchun adabiyotlarda yozuv texnikasini avtomatlashtirish — muvaffaqiyatli ta'limning kaliti sifatida e'tirof etiladi.⁴

Metodologiya

Ushbu tadqiqot boshlang'ich sinf o'quvchilarida husnixat ko'nikmalarini shakllantirishning eng samarali metodlarini aniqlash va ularning grafik malakalarini oshirish mexanizmlarini ishlab chiqishga qaratilgan. Tadqiqot jarayonida pedagogik eksperiment, qiyosiy tahlil, psixofiziologik kuzatuv va o'quvchilar faoliyati

³ Suxomlinskiy, V. A. (1974). *Bolalarga yuragimni fido qilaman*

⁴ Feder, K. P., & Majnemer, A. (2007). Handwriting development, competency, and intervention. *Developmental Medicine & Child Neurology*

mahsullarini o'rganish metodlaridan foydalanildi. Tadqiqotning metodologik asosi sifatida ko'rish-harakat koordinatsiyasini rivojlantirishga yo'naltirilgan bosqichli yondashuv tanlab olindi. Eksperiment jarayoni Toshkent shahridagi umumta'lim maktablarining 1- va 2-sinf o'quvchilari o'rtasida o'tkazildi. Tadqiqotning amaliy bosqichida o'quvchilar ikki guruhga — an'anaviy metod asosida ta'lim oluvchi nazorat guruhi hamda maxsus ishlab chiqilgan metodik majmua asosida shug'ullanuvchi tajriba guruhiga ajratildi. Tajriba guruhida yozuv malakalarini shakllantirishda CPA modeliga muvofiq quyidagi metodologik ketma-ketlik qo'llanildi:

1. Tayyorlov bosqichi: Bunda o'quvchilarning mayda motorikasini rivojlantirish uchun barmoqlar gimnastikasi, qum ustida harf shakllarini chizish va «havoda yozish» mashqlaridan foydalanildi.
2. Analitik-sintetik bosqich: Har bir harf alohida grafik elementlarga ajratilib, ularni yozish ketma-ketligi mantiqiy algoritmlar yordamida tushuntirildi.
3. Grafik modellashtirish: O'quvchilarga harflarning balandligi, qiyalik burchagi va bog'lanish nuqtalarini aniq ko'rsatuvchi «yo'naltiruvchi chiziqlar» va «nuqtali namunalar» usuli tatbiq etildi.

Tadqiqot davomida o'quvchilarning yozuv ishlari haftalik monitoring qilib borildi. Ma'lumotlarni yig'ishda o'quvchilarning «Husnixat» daftarlari, diktant ishlari va grafik diktantlar natijalari sifat va miqdor jihatidan tahlil qilindi. Baholash mezonlari sifatida harflarning konfiguratsiyasi (shakli), qiyaligi, o'lchov bir xilligi hamda yozuvning tozaligi (o'chirish va tuzatishlarning yo'qligi) belgilab olindi. To'plangan natijalar matematik-statistik usullar yordamida qayta ishlanib, taklif etilgan metodikaning samaradorlik darajasi aniqlandi.

Natijalar

O'tkazilgan pedagogik eksperiment va o'quvchilarning yozuv ishlarini tahlil qilish natijalari shuni ko'rsatdiki, mayda motorikani rivojlantirishga qaratilgan mashqlar va harflarni elementar tahlil qilish metodikasi o'quvchilarning grafik malakalarini sezilarli darajada oshirgan. Tajriba guruhida harflarning

konfiguratsiyasini (shaklini) to'g'ri saqlash darajasi nazorat guruhiga nisbatan 22% ga yuqori bo'ldi. O'quvchilar harf elementlarini yozishda mantiqiy bog'lanish nuqtalarini aniq belgilashni o'zlashtirdilar.

Baholash mezonlari	Nazorat guruhi (boshida)	Nazorat guruhi (yakunida)	Tajriba guruhi (boshida)	Tajriba guruhi (yakunida)
Harf shaklining to'g'riligi	45%	52%	46%	78%
Yozuv qiyaligining bir xilligi	38%	44%	39%	72%
Harflar balandligi va kengligi	41%	48%	42%	81%
Yozuv tozaligi (tuzatishlar soni)	35%	40%	34%	85%

Kuzatishlar natijasida ma'lum bo'ldiki, tajriba guruhidagi o'quvchilarning 88% i yozuv jarayonida partada to'g'ri o'tirish, ruchkani ushlash va daftar holatini saqlash kabi gigiyenik talablarga mustaqil rioya qila boshladilar. Nazorat guruhida bu ko'rsatkich 54% ni tashkil etdi. To'g'ri ish holati o'quvchilarda tez charchashning oldini oldi va yozuv sur'atining barqarorlashishiga xizmat qildi. Tadqiqot natijalari o'quvchilar yozuvida ko'p uchraydigan «harflarni bir-biriga qo'shib yozmaslik», «so'zlar orasidagi masofani saqlamaslik» va «satr chizig'idan chiqib ketish» kabi xatolarning tajriba guruhida 3 barobarga kamayganini ko'rsatdi. Grafik diktantlar

orqali o'tkazilgan tekshiruvda o'quvchilarning fazoviy tasavvurlari va diqqatni jamlash qobiliyati oshganligi qayd etildi. Qiziqarli natijalardan biri shuki, yozuvi chiroyli va tushunarli bo'lgan o'quvchilarning ona tili darslarida yo'l qo'yadigan imlo xatolari soni ham 15-18% ga kamaydi. Bu yozuv jarayonida diqqatning barqarorlashishi va har bir harfni anglab yozish natijasida orfografik hushyorlikning ortishi bilan izohlanadi. Tadqiqotning keyingi bosqichida o'quvchilarning yozuv sur'ati va dinamikasi o'rtasidagi bog'liqlik tahlil qilindi. Olingan natijalar shuni ko'rsatdiki, tajriba guruhida qo'llanilgan ritmik (taktli) yozuv metodi o'quvchilarda nafaqat go'zallikni, balki harakatlarning avtomatlashishini ham ta'minlagan.

Dastlabki kuzatishlarda tajriba guruhi o'quvchilarining yozuv sur'ati nazorat guruhiga qaraganda sekinroq bo'lgan bo'lsa (chunki har bir elementga alohida e'tibor qaratilgan), tajribaning so'nggi bosqichida ularning natijalari sezilarli darajada yaxshilandi. Mayda motorika mashqlari va barmoq mushaklarining chiniqishi hisobiga o'quvchilar charchoq sezmasdan uzoqroq vaqt davomida bir xil sifatdagi yozuvni saqlab qolishga muvaffaq bo'ldilar.

Guruh	Bir daqiqadagi harflar soni (o'rtacha)	Yozuv sifati (5 ballik tizimda)
Nazorat guruhi	18–22 ta	3.2
Tajriba guruhi	24–28 ta	4.7

Sifat tahlili shuni ko'rsatdiki, o'quvchilarning harflarni bir-biriga ulash (bog'lash) usullarida katta siljish kuzatildi. Xususan, pastki va yuqori bog'lanishlarni to'g'ri bajarish ko'rsatkichi tajriba guruhida 89% ni tashkil etdi. Nazorat guruhida esa harflarni uzib yozish yoki noto'g'ri burchak ostida bog'lash kabi nuqsonlar saqlanib qolgan. Tajriba guruhida qo'llanilgan «eng chiroyli harfni top» va «o'z-o'zini tahrir qilish» metodlari o'quvchilarda tanqidiy fikrlashni shakllantirdi.

Natijalarga ko'ra, ushbu guruh o'quvchilarining 82% i o'z yozuvidagi kamchiliklarni o'qituvchi yordamisiz aniqlay olishdi va keyingi satrda ushbu xatoni tuzatishga harakat qilishdi. Bu ko'rsatkich nazorat guruhida atigi 36% ni tashkil etdi. Kuzatishlar davomida tajriba guruhi o'quvchilarida yozuv darslariga nisbatan ijobiy motivatsiya shakllangani aniqlandi. «Husnixat daftari»ni yuritish ular uchun majburiyat emas, balki estetik zavq beruvchi ijodiy jarayonga aylandi. Bu esa o'quvchilarda yozuv jarayonidagi asabiy zo'riqish va qo'rquvni (masalan, «noto'g'ri yozib qo'yishdan qo'rqish») bartaraf etdi.

Muhokama

Tadqiqot natijalari shuni tasdiqladiki, boshlang'ich sinf o'quvchilarida chiroyli yozuv malakasini shakllantirish shunchaki mexanik harakat emas, balki chuqur kognitiv va psixofiziologik jarayondir. Tajriba guruhida olingan yuqori ko'rsatkichlar (78–85%) yozuv o'rgatishga tizimli va bosqichli yondashuvning samaradorligini isbotlaydi. Tajriba guruhida qo'llanilgan barmoqlar gimnastikasi va mayda motorika mashqlari natijalarga eng katta ijobiy ta'sir ko'rsatgan omil bo'ldi. Bu holat neyropedagogik nuqtayi nazardan miya po'stlog'ining harakat markazlari bilan nutq va tafakkur markazlarining o'zaro yaqin joylashganligi bilan izohlanadi. V.A. Suxomlinskiy ta'kidlaganidek, «bolaning aqli barmoq uchlarida» ekanligi amaliyotda o'z tasdig'ini topdi: qo'l mushaklari chiniqqan o'quvchilar harf elementlarini aniqroq va charchoqsiz shakllantirishga muvaffaq bo'ldilar. Vizual idrok va grafik tahlil. Natijalarda qayd etilgan harf shaklining aniqligi (78%) tajriba guruhida qo'llanilgan «harfni elementlarga ajratish» natijasidir. O'quvchi harfni yaxlit va murakkab shakl sifatida emas, balki u o'zi avval o'zlashtirgan tanish elementlar (ilmoq, tayoqcha, oval) yig'indisi sifatida ko'rishi uning «vizual qo'rquvi»ni bartaraf etdi. Bu metod o'quvchilarda fazoviy tasavvurni rivojlantirib, harflarning daftar katagi va chizig'idagi o'rnini to'g'ri aniqlash imkonini berdi. Gigiyenik omillarning kognitiv ta'siri. Muhokama qilinishi kerak bo'lgan yana bir jihat — to'g'ri o'tirish va ruchkani ushlash qoidalarining yozuv sifatiga ta'siridir. Tadqiqot davomida aniqlandiki, gigiyenik talablarga rioya qilgan o'quvchilarning

diqqat konsentratsiyasi uzoqroq saqlanib qolgan. Aksincha, noto'g'ri holatda o'tirgan o'quvchilarda mushaklar tez charchashi va ko'rish o'qi buzilishi oqibatida yozuv sifatining keskin pasayishi kuzatildi. Bu esa husnixat darslarida o'qituvchi e'tibori nafaqat daftarga, balki o'quvchining jismoniy holatiga ham qaratilishi shartligini ko'rsatadi. Sifat va miqdor muvozanati. Tadqiqot natijalari an'anaviy darsliklardagi «ko'p yozish» tamoyilidan ko'ra, «kam, lekin sifatli va anglab yozish» tamoyili samaraliroq ekanligini ko'rsatdi. O'z-o'zini baholash metodikasi o'quvchining subyektiv mas'uliyatini oshirdi. Bu esa o'quvchida «chiroyli yozish — bu vazifa» emas, balki «estetik zavq manbayi» degan tushunchani shakllantirdi. Tadqiqot jarayonida yuzaga chiqqan yana bir muhim masala — bu yozuv sur'ati va sifati o'rtasidagi muvozanatni saqlashdir. Ko'p hollarda boshlang'ich sinf o'qituvchilari o'quv dasturidagi mavzular ko'lamining kengligi sababli o'quvchilardan tez yozishni talab qiladilar. Biroq, muhokama natijalari shuni ko'rsatadiki, grafik malakalar to'liq avtomatlashmagan bosqichda tezlikni oshirish harf shakllarining deformatsiyasiga va imlo xatolarining ko'payishiga olib keladi. Bizning tajribamizda qo'llanilgan «ritmik-taktli metod» aynan shu muammoni hal etishga yordam berdi: o'quvchilar ma'lum bir sur'at ostida yozish orqali harakatlarini boshqarishni o'rgandilar, bu esa kelajakda tez va sifatli yozishning mustahkam poydevori bo'lib xizmat qiladi. Muhokamaning yana bir muhim jihati o'quvchining yozuv jarayoniga bo'lgan hissiy munosabatidir. Nazorat guruhida yozuvi sust o'quvchilarning daftarlarida faqat xatolar va tuzatishlar qizil siyoh bilan belgilangan bo'lsa, tajriba guruhida «yashil qalam» metodikasi qo'llanildi. Bu yondashuv bolada o'z yozuvidan qoniqish hissini uyg'otdi. Natijada, o'quvchi keyingi safar xato qilmaslikka emas, balki yanada ko'proq «ideal harflar» yaratishga intila boshladi. Bu esa husnixatning nafaqat texnik malaka, balki o'quvchining ijodiy salohiyatini namoyon etish vositasi ekanligini tasdiqlaydi. Bundan tashqari, muhokamada olingan natijalarning uzviyligi masalasi ham dolzarbdir. Tajriba shuni ko'rsatdiki, faqat «Husnixat» darslaridagina emas, balki matematika, tabiiy fanlar kabi boshqa fanlar daftarlarida ham yozuv sifatiga talabning bir xil bo'lishi ko'nikmaning

barqarorlashishiga yordam beradi. Aks holda, o'quvchida «faqat ona tili darsida chiroyli yozish kerak» degan noto'g'ri stereotip shakllanib, boshqa holatlarda yozuv sifati keskin tushib ketishi kuzatiladi. Shunday qilib, chiroyli yozuv malakasini shakllantirish — bu barcha fanlar kesimida olib boriladigan yaxlit pedagogik talab bo'lishi lozim.

Xulosa

Boshlang'ich sinf o'quvchilarida chiroyli yozuv malakalarini shakllantirish bo'yicha olib borilgan ushbu tadqiqot va pedagogik eksperimentlar quyidagi muhim xulosalarni shakllantirish imkonini berdi:

Birinchidan, husnixat malakasi shunchaki estetik ko'nikma emas, balki o'quvchining kognitiv rivojlanishi va savodxonlik darajasini belgilovchi murakkab psixofiziologik jarayondir. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki, mayda motorikani rivojlantirishga qaratilgan maxsus mashqlar va harflarni elementar tahlil qilish o'quvchilarning grafik aniqligini o'rtacha 22-30% ga oshiradi. Bu esa yozuv o'rgatishda mexanik ko'chirishdan ko'ra, anglangan harakat strategiyasini qo'llash samaraliroq ekanligini isbotlaydi. Ikkinchidan, yozuv jarayonida gigiyenik talablarga rioya qilish o'quvchining jismoniy salomatligini saqlash bilan birga, uning ish qobiliyati va diqqat barqarorligini ta'minlaydi. Eksperiment guruhida gigiyenik ko'nikmalarning avtomatlashishi yozuv sur'atining barqarorlashishiga va o'quvchilarda tez charchash holatlarining kamayishiga olib keldi. Uchinchidan, psixologik rag'batlantirish, xususan, «yashil qalam» metodikasi va o'z-o'zini baholash usullari o'quvchilarda yozuvga nisbatan ijobiy motivatsiyani shakllantirdi. Bu yondashuv bolalarda xato qilish qo'rquvini bartaraf etib, ularni o'z yozuvini estetik jihatdan yaxshilashga intiluvchi ijodiy subyektga aylantirdi.

Xulosa qilib aytganda, tizimli ravishda yo'lga qo'yilgan husnixat ta'limi boshlang'ich sinf o'quvchilarining intellektual salohiyatini oshirish, ularda estetik did va irodaviy sifatlarni tarbiyalashning muhim omilidir. Mazkur tadqiqot doirasida taklif etilgan metodik yondashuvlar boshlang'ich ta'lim sifatini yangi bosqichga olib chiqishga xizmat qiladi. Tadqiqotning istiqbolli xulosalari shuni ko'rsatadiki,

husnixat malakasi faqatgina qog'oz va qalam bilan cheklanib qolmay, o'quvchining fazoviy intellekti rivojlanishiga ham bevosita xizmat qiladi. Harfning balandligi, kengligi va qiyaligini aniq o'lchay olish ko'nikmasi bolada geometrik tasavvurlar va vizual tahlil qobiliyatini shakllantiradi. Bu esa kelajakda aniq fanlarni o'zlashtirishda zarur bo'lgan grafik savodxonlikning poydevori hisoblanadi. Shuningdek, hozirgi axborotlashgan jamiyatda qo'lda yozish va raqamli savodxonlik o'rtasidagi muvozanatni saqlash dolzarb pedagogik vazifadir. Tadqiqotimiz shuni tasdiqladiki, klaviaturada matn terishdan ko'ra, qo'lda yozish jarayonida o'quvchi ma'lumotni chuqurroq tahlil qiladi va xotirasida uzoqroq saqlaydi. Shu bois, boshlang'ich ta'limda husnixat darslariga ajratilgan vaqtdan unumli foydalanish, dars jarayoniga interfaol grafik topshiriqlar va kalligrafik o'yinlarni olib kirish o'quvchilarda yozuvga nisbatan «estetik immunitet»ni hosil qiladi. Kelajakdagi tadqiqotlar uchun husnixat malakalarini shakllantirishda raqamli qalamlar va planshetlardan foydalanishning kognitiv ta'sirini o'rganish muhim yo'nalish bo'lib qoladi. Yakuniy xulosa sifatida shuni ta'kidlash mumkinki, chiroyli yozuv — bu nafaqat chiroyli harflar majmuasi, balki o'quvchining ichki tartibi, diqqati va o'ziga bo'lgan hurmatining shakllanish jarayonidir. Ushbu maqolada taklif etilgan metodik tavsiyalarni o'quv jarayoniga tatbiq etish, boshlang'ich sinf bitiruvchilarining nafaqat chiroyli yozishini, balki savodli va mantiqiy fikrlaydigan shaxs bo'lib yetishishini kafolatlaydi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Abdurahmonova, N., & O'rinboyeva, L. (2021). *Matematika va husnixat: Metodik qo'llanma*. Yangiyo'l Poligraf Servis. <https://edu.uz>
2. Agarkova, N. G. (2014). *Teoreticheskie osnovi formirovaniya graficheskogo navika pism* [Theory of graphic writing skill formation]. Drofa.
3. Bezrukikh, M. M. (2013). *Obuchenie pismu: Metodicheskoe posobie* [Teaching writing: Methodological guide]. Prosveshchenie. <https://pedlib.ru/Books/1/0212>

4. Dinehart, L. H. (2015). Handwriting in early childhood education: Current research and future implications. *Journal of Early Childhood Literacy*, 15(1), 97–118. <https://doi.org/10.1177/1468798414522825>
5. Feder, K. P., & Majnemer, A. (2007). Handwriting development, competency, and intervention. *Developmental Medicine & Child Neurology*, 49(4), 312–317. <https://doi.org/10.1111/j.1469-8749.2007.00312.x>
6. Jumayev, M. E. (2016). *Boshlang'ich sinflarda matematika o'qitish metodikasi*. Ilm-Ziyo.
7. Qosimova, K., S. Fuzailov, & A. Ne'matov. (2009). *Ona tili o'qitish metodikasi*. Nosir. <https://ziyouz.com>
8. Suxomlinskiy, V. A. (1974). *Bolalarga yuragimni fido qilaman* [I give my heart to children]. O'qituvchi.
9. UNESCO. (2021). *Digital literacy and the importance of handwriting in primary education*. <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000375545>
10. O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta'limi vazirligi. (2021). *Boshlang'ich ta'limning milliy o'quv dasturi*. <https://uzedu.uz/uz/pages/milliy-oquv-dasturi>